22.10.2024

Terveysturvallisuusyksikkö
Ihotautien vastaanotto

SYYHY eli scabies

Tartunta

Syyhyn aiheuttaja on kosketustartuntana leviävä syyhypunkki *(Sarcoptes scabiei),* joka on silmälle näkymätön 0,3-0,5 mm pituinen vain ihmisessä elävä loinen. Syyhypunkkinaaras kaivaa ihon pintaan käytäviä, joihin se munii. Punkin elinaika iholla on 1-2 kk ja ympäristössä aikuinen punkki elää 24-36 tuntia, epäkypsä punkki jopa viikon.

Syyhy leviää läheisen ihokosketuksen kautta tai nukkumalla tartunnan saaneen ihmisen kanssa samassa sängyssä, harvemmin vaatteiden ja huonekalujen välityksellä. Lyhytaikaisessa ihokontaktissa esimerkiksi käteltäessä syyhypunkki harvoin tarttuu. Lapset voivat tartuttaa toisiaan leikkiessään, myös lähikontaktit työpaikalla tulee ottaa huomioon.

Oireet

Syyhyn tyypillisin oire on kutina, joka ilmenee sormiväleissä, kämmenissä, ranteissa, vartalolla ja jalkaterissä. Kutina alkaa yleensä 3-6 viikon kuluttua tartunnasta (uusintatartunnassa kuitenkin muutamassa päivässä) ja on erityisen voimakasta iltaisin ja öisin tai kuuman suihkun jälkeen. Kutinan alkuvaiheessa ihossa ei näy juuri mitään, mutta kutinan ja raapimisen jatkuessa iholle ilmestyy ½-1 cm pituisia, viirumaisia punkkinaaraan kaivamia käytäviä. Syyhylle ominaisia käytäviä ilmenee yleensä kämmenissä, ranteissa ja jalkaterissä. Syyhyn jatkuessa tulee eripuolille kehoa näppylöitä, joskus pientä rakkulaa tai märkänäppyä. Miesten sukuelimissä syyhy ilmenee punoittavina syyhynäppylöinä. Usein iho on ärtynyt ja siinä on raapimisjälkiä. Kaikille syyhy ei aiheuta kutinaa.

Diagnoosi perustuu oireisiin ja punkin mikroskopointiin tai sen tunnistamiseen dermatoskoopin avulla, joten **oireisen henkilön on syytä hakeutua lääkärin vastaanotolle.**

Syyhyn hoito

Onnistuneen hoidon kulmakiviä ovat

1. **lääkehoito** kahdesti 7 vrk välein,
2. molemmilla kerroilla toteutettu asianmukainen **siivous** ja
3. **lähikontaktien hoito**.

Jos joku hoidon osa-alue ei toteudu, on uusintainfektion riski suuri.

Hoito toistetaan viikon kuluttua ensimmäisestä hoidosta, poikkeuksena 3 vrk hoito rikkivoiteella. Toinen hoitokerta tappaa punkin munista kehittyneet nuoruusmuodot ennen kuin ne ehtivät kehittyä aikuisiksi, lisääntyviksi punkeiksi.

Kaikki lähikontaktit, sekä oireilevat että oireettomat (perheenjäsenet, kumppanit ja muut lähikontaktit), **hoidetaan samanaikaisesti**.

Kodin siivoussaneeraus

Syyhyn häädön onnistumiseksi tehdään huolellinen **siivous lääkehoidon jälkeen seuraavana aamuna** tai kolmannen rikkivoidehoidon jälkeen. **Siivous toistetaan toisen hoitokerran jälkeen.** Siivotessa on suositeltava suojautua kertakäyttökäsineillä sekä vaatetuksella.

- Pestään 60 °C pesuohjelmassa viikon sisällä käytössä olleet vaatteet, pyyhkeet ja vuodevaatteet, kylpytakit, peitot, tyynyt, konepesua kestävät kengät.

- Tavarat, jotka eivät kestä 60 °C konepesua (esim. pehmolelut, hanskat, pipot, ulkovaatteet, kengät, kuulokkeet, kypärät, korut, hiuslenkit ym.):
  - suljetaan muovipussiin huoneenlämpöön viikon ajaksi
  - laitetaan pakastimeen tai ulos pakkaseen vuorokaudeksi (-20 °C tai kylmempi) tai
  - viedään 80 °C saunaan kahdeksi tunniksi. Huomioi palovaara.

  Käsittelyn jälkeen tavarat kannattaa tuulettaa.

- Imuroidaan patjat, lattiat, matot, auton istuimet, lastenrattaat, päällystetyt huonekalut, kuten sohva ja nojatuolit. Pölypussi laitetaan heti imuroinnin jälkeen roskiin.

Hoidon jälkeen

Iho-oireet kuten jälkikutina ja jälki-ihottuma saattavat kestää useamman viikon, syyhynäppylät kuukausia. Oireita voidaan hoitaa antihistamiinein ja kortisonivoitein.

Tartuttavuus on ohi 24h kuluttua ensimmäisestä hoidosta. Lapsen syyhytartunnasta on hyvä ilmoittaa päiväkotiin. Myös muut mahdolliset syyhylle altistuneet tulee informoida.

Mikäli oireet eivät ala kuukaudessa lievittyä tai palaavat, kannattaa ottaa yhteyttä hoitavaan lääkäriin, joka selvittää, onko kyseessä edelleen syyhy. Toistuvia itsehoitoja ei kannata tehdä, koska lääkevoiteet voivat ärsyttää ihoa.

Hans Gärdström	Päivystyksen ylilääkäri, tartuntataudeista vastaava lääkäri
Hanna Jokela	Tartuntatautilääkäri
Tiina Ilves	Ihotautien ylilääkäri

Bentsyylibentsoaatti 22,5 % + disulfiraami 2 % emulsiovoide (Tenutex)

Ennen voiteen levitystä iho pestään huolellisesti pesunesteellä ja viileällä vedellä. Ihon on oltava puhdas ja kuiva ennen hoidon aloitusta. Kynnet leikataan. Lääkevoide levitetään mielellään illalla.

Erityisen huolellinen tulee olla korvalehtien, sormien ja varpaiden välien, kynsinauhojen, kynnenalusten, ranteiden, taipeiden, kainaloiden, navan, peräaukon ympäristön ja ulkoisten sukuelinten paikallishoidon osalta. Voidetta ei sivellä limakalvoille.

Voiteen annetaan vaikuttaa iholla 24 h. Voiteen vaikutusajaksi pukeudutaan pitkähihaiseen paitaan ja pitkälahkeisiin housuihin. Kädet suojataan puuvillakäsineillä ja jalat puuvillasukilla. Jos käsiä tai muita ihoalueita joutuu pesemään, voidellaan pesty alue uudestaan. Vaikutusajan loputtua voide pestään pois saippualla ja vedellä.

Käsikauppalääke. Ei sovi raskaana oleville ja imettäville. Sopii yli 1-vuotiaille lapsille. Lääke voi värjätä tekstiilit keltaiseksi!

Käyttöohjeet

Aikuiset ja yli 2-vuotiaat lapset

Levitä voidetta koko keholle, myös kaulan ja korvalehtien alueelle. Päänahka ja kasvot voidellaan, jos niissä on oireita. Aikuisella tarvitaan yhtä hoitokertaa varten 50-60 g voidetta.

1-2-vuotiaat lapset

Levitä voidetta koko iholle, **myös kasvoihin, kaulalle, korvalehtiin ja hiuspohjaan**. Älä levitä voidetta suun ympärille, koska lapsi saattaisi nuolla voidetta. Älä levitä voidetta myöskään silmiä ja sieraimia ympäröivälle alueelle.

läkkäät ja immuunipuutteiset henkilöt

Levitä voidetta koko iholle, **myös kasvoihin, kaulalle, korvalehtiin ja hiuspohjaan**. Älä levitä voidetta silmiä, suuta ja sieraimia ympäröivälle alueelle.

Permetriini emulsiovoide (NIX)

Ennen voiteen levitystä iho pestään huolellisesti pesunesteellä ja viileällä vedellä. Ihon on oltava puhdas, kuiva ja viileä ennen hoidon aloitusta. Kynnet leikataan. Lääkevoide levitetään mielellään illalla, huolellisesti ohut kerros koko iholle.

Erityisen huolellinen tulee olla korvalehtien, sormien ja varpaiden välien, kynsinauhojen, kynnenalusten, ranteiden, taipeiden, kainaloiden, navan, peräaukon ympäristön ja ulkoisten sukuelinten paikallishoidon osalta. Voidetta ei sivellä limakalvoille.

Voiteen annetaan vaikuttaa iholla 12-15h esim. yön yli. Tänä aikana ei saa peseytyä mistään kohdasta. Jos olet pessyt käsiä 12 tunnin sisällä voitelemisesta, voitele kädet uudestaan. Vaikutusajan loputtua voide pestään pois saippualla ja vedellä.

Käsikauppalääke. Sopii raskaana oleville ja imettäville.

Käyttöohjeet

Aikuiset ja yli 2-vuotiaat lapset

Levitä voidetta koko keholle, myös kaulan ja korvalehtien alueelle. Päänahka ja kasvot voidellaan, jos niissä on oireita.

Alle 2-vuotiaat lapset

Nix-hoitoa saa antaa alle 2-vuotiaalle lapselle ainoastaan lääkärin määräyksestä.

Levitä voidetta koko iholle, **myös kasvoihin, kaulalle, korvalehtiin ja hiuspohjaan**. Älä levitä voidetta suun ympärille, koska lapsi saattaisi nuolla voidetta. Älä levitä voidetta myöskään silmiä ja sieraimia ympäröivälle alueelle.

läkkäät ja immuunipuutteiset henkilöt

Levitä voidetta koko iholle, **myös kasvoihin, kaulalle, korvalehtiin ja hiuspohjaan**. Älä levitä voidetta silmiä, suuta ja sieraimia ympäröivälle alueelle.

***Annostusohje** kertahoitoa varten:*

Aikuiset ja yli 12-vuotiaat	1-2 voideputkea (30 g)
6-12 vuotiaat	½ voideputki
2-5 vuotiaat	¼ voideputki
2 kk-1 vuotiaat	1/8 voideputki

Ivermektiini tabletit (Scatol, Ivermectin Medical Valley, Ivermectine Ratiopharm®)

Hoitoannos 0.2 mg painokiloa kohti, lääkäri kirjoittaa reseptille painon mukaisen annoksen.

Tabletit otetaan kerta-annoksena mihin vuorokaudenaikaan tahansa ja hoito uusitaan viikon kuluttua. Tabletit on suositeltava ottaa rasvaisen ruuan kera. Appelsiinimehun tai alkoholin nauttimista hoidon aikana tulee välttää.

Ei sovi raskauden aikana. Imetyksen aikana voi käyttää.

Etelä-Savon hyvinvointialue ELOISA

Rikki-Apobase- tai rikkivaseliinivoide

Alle 6-vuotiaille 6%, muille 10% seosvahvuus

Vaatii ex tempore-reseptin, valmistetaan apteekissa.

Ennen voiteen levitystä iho pestään huolellisesti pesunesteellä ja vedellä. Ihon on oltava puhdas ja kuiva ennen hoidon aloitusta. Voidetta levitetään ohut kerros koko keholle sekä kaulalle ja korvalehtiin. Alle 2-vuotiaille, iäkkäille ja immuunipuutteisille henkilöille levitetään aina myös hiuspohjaan ja kasvoille hiusrajan seutuun, muille tarvittaessa, mikäli on oireita.

Erityisen huolellinen tulee olla korvalehtien, sormien ja varpaiden välien, kynsinauhojen, kynnenalusten, ranteiden, taipeiden, kainaloiden, navan, peräaukon ympäristön ja ulkoisten sukuelinten paikallishoidon osalta. Voidetta ei sivellä limakalvoille.

Voidehoito toistetaan **kolmena iltana peräkkäin**. Teho on paras, jos voide saa vaikuttaa 24 tuntia. Ihon voi pestä ennen seuraavaa levityskertaa. Käsiä on syytä voidella uudestaan aina käsipesun jälkeen. Rikkivaseliini haisee voimakkaalta ja haju saattaa tarttua hoidon aikana käytettäviin vaatteisiin.

Hoito uusitaan tarvittaessa 1 viikon kuluttua, jos oireet eivät viikossa ole lähteneet lievittymään.

Sopii raskaana oleville ja imettäville sekä vauvoille.